

દુંકસાર

સત્ય મેવ જયતે.

શ્રી સંસાર સુબોધક નાટક સમાજ.

# લોહીની લક્ષ્મી.

:: નાટકનાં ગાયનો તથા દુંકસાર ::

પ્રયોજક ઠાઠ મોહનલાલ વિકુલદાસ

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

મેનેજીંગ પ્રોપ્રાઈટર

જીવણલાલ ભોળીલાલ મુતરીયા.

તથા.

શ્રી. ત્રીભોવનદાસ ગોરધનદાસ.

કે. શાન્તિભુવન ટીએટર—અમદાવાદ.

1. "ફ્રીન એડવોકેટ" પ્રેસમાં લીકાંટા—અમદાવાદ. વાણીલાલ  
બાપુલાલ શાહે પ્રસિદ્ધ કર્તા માટે જાણ્યું.

સંવત ૧૯૮૧

ઈશ્વી ૧૯૨૫

આવૃત્તિ ૨ જી

પ્રત ૨૦૦૦

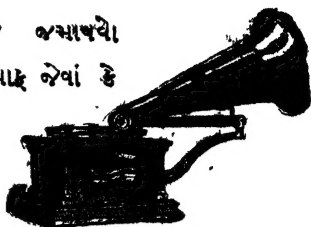
કિંમત ત્રણ આના.

૧૧૪૪

૧૨૨૭૩

# સંગીતના ઉસ્તાદોના જલ્સા!

તમારે ત્યાં હરદોજ જમાવ્યો.  
છે? હરેક બતનાં ફોનોગ્રાફ જેવાં કે  
રામાગ્રાફ, ડસ્મોફોન, ગ્રેલો-  
ફોન અને હીઝ માસ્ટર્સ  
વોઇસ તેમજ હારમોનિ-  
યમ અમારે સારામાં સારાં મળશે.



રામાગ્રાફ રેકર્ડ, ડોસ્મોફોન રેકર્ડ તથા હીઝ માસ્ટર્સ  
વોઇસ વગેરે રેકર્ડો શુભવત્તી, ખરાડી. અંગ્રેજી, હિન્દુસ્તાની,  
તથા મારવાડી ભાષાઓની બની શકશે. એક વાર અમારી  
ફકાનની મુલાકાત લેવાથી તમારી ખાતરી થઇ જશે કે ફો-  
નોગ્રાફ અથવા રેકર્ડો ખરીદવા માટે ક્યાં જવું બેઝબે,

## હત્તો ફોન ટોર્કિંગ મશીન કંપની

માલિક: રમણલાલ ડી. બ્યાસની કંપની

૪૪૨, સીવીરોડ, -અમદાવાદ.



## ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ ગજરાતી કોપીરાશિદ વિભાગ ]

પ્રત્યુક્રમાંક ૧૨૨૭૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ લોરેન્સ લુઈસ

વિષય દ - : ૨૦૪

સત્યમેવ જયતે.

શ્રી

Reg No. 97

સંસાર સુખોદક નાટક સમાજ.

લોહીની લક્ષ્મી.

નાટકનાં ગાયનો તથા દુકંસાર.

પ્રમોજક ઠા. મોહનલાલ વિહારદાસ.

—(૦)—

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

મિનેશ'ગ પ્રાપ્રાયક લખણલાલ લોગીલાલ મુતરીયા.

તથા.

શા ત્રીલોચનદાસ ગોરખનદાસ.

પિસ્વામિત્વના સર્વ હક્ક પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સ્વાધીન રાખ્યા છે.

તેમની રજા સિવાય કોઇએ છાપવું, છપાવવું, વેચવું,

વેચાવવું કે બજાવવું બજાવવું નહિ.

સવત ૧૯૮૧ — અમદાવાદ ઇસવી ૧૯૨૫.

આવૃત્તિ બીજી.

પ્રત ૨૦૦૦

કિંમત ત્રણ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય  
અમદાવાદ

પ્રથમાવૃત્તિના ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

# ઉદ્દેશ

૧૨૨૭૩

આજકાલ થોડા વરસથી આપણા નાટકોના પવન જુદીજ દીશાઓમાં વાય છે. તેનાથી મુંબઈની પ્રજા સારી રીતે માહિતગાર છે. ખોટા ઇતિહાસો કે ખોટા જીવન જરાડા, અને રંગભૂમિ પરનો ચક્રચક્રાટ એ તો માત્ર કમાવાની હરીફાઈને અંગે આજકાલના નાટકોમાં સામાન્ય થઈ પડ્યું છે. પણ નાટકોથી પ્રજાને કેળવી શકાય છે; એ નિર્વિવાદ છે જેથી આજકાલ સ્વરાજ થેલી પ્રજાને પોતાની સંસારી ગેરરીતીઓ પણ પહેલી સમજાવવી અને સુધારી લેવી એ અવશ્યનું હોય, અમોએ માત્ર અમારો નાતો 'અર્થ' નથી રહે અને સમાજની વલકિંમિત સેવા થઈ શકે એવા ઉદ્દેશથી આ " શ્રી સંસાર મુખોષક નાટક સમાજ " સ્થાપન કરી હતી અને તેના પહેલા પ્રયાસ રૂપે આ " લોહીની લકડી " નો પ્રયોગ જ્ઞાન ગમ્મત સાથે અને મથા રંગભૂમિના રહસ્યવાળા લેખ રજુ કર્યો છે.

હિન્દુ સમાજમાં અનેક અર્થવા યોગ્ય વિષયો છે પરંતુ આ પ્રથમનો વિષય સુખ્ય કલંક રૂપનો 'કન્યા વિક્રમ' નો વિષય છે જે "નવજીવન" દ્વારા પૂજ્ય મહાત્મા ગાંધીજીએ પણ અગત્યનો ગણી તેને અર્થવામાંડ્યો છે જેથી સહુ કોઈ સમજી શકે તેમ છે કે એ મહત્વનો વિષય જેટલો વધુ અર્થાય તેટલો વધુ લાભ દાયી છે જે સંજોગે અગાઉ પણ રંગભૂમિ દ્વારા પ્રયાસે થયાં છે છતાં અમારો આ પ્રયાસ, તે સાથે ખીજા ઘણા વિષયોનો મહત્તમ પાકરી જેવા કે

.હાજન પંચના ઠરાવો, શિક્ષીત સ્ત્રીઓના કાર્ય, યુવકોનું શાતિ-  
અમાન, મિત્ર ધર્મ પતિ સેવા, હવસી છુટ્ટાઓની કુટિલતા, કૃપણ  
પેતાની નિષ્ઠુરતા, સ્વાર્થી બ્રાહ્મણની પાપ કરણી, તેનું પરિણામ,  
માનતાઓની માન્યતાનો પ્રદાશ, વિગેરે સમાજને સમજવા સરિખા  
વિષયો કાઠીયાવાડમાં ખરા બનેલા બનાવો પરથી ઉપજીવી નાટકની  
સંકલનામાં યોગ્ય રીતે મુકવામાં આવ્યા છે, જેમાંથી જે ઠાઈ પણ  
વાત પ્રેક્ષકોને કાંતે અથડાશે તો અમો અમારો શ્રમ સફળ સમજીશું  
ખને ભવિષ્યની રંગભૂમિદારાની અમારી સમાજ સેવાની ભાવનાઓ  
. ખીલવવાને ખંતભેર મચ્છા રહીશું. પ્રભુ અમારી એ ભાવના  
શુદ્ધ કરે.

અંતમાં અમારા આ શ્રમ...નું સહાનુભૂતિ પુરુષ ઉપાડી લઈ  
આ પ્રયોગને કુદર રીતે સજ્યામાં અમારા સ્નેહિ બંધુ શ્રીમુત મો-  
હનલાલ વિઠ્ઠલદાસે ત્યા જાણીતા લેખક રા. વરતેજવાળા મનહરે  
જે મહેનત કરી છે તે માટે અમો તેમનો ઘણા ધણાજ આભારી  
હીએ.

વિશેષ કહેવાની જરૂર નથી કે સમાજ સેવા એજ અમારું લક્ષ  
છે અને દીકરીટોના નજીવા ભાવો એ તેની સાક્ષી છે" જેથી પ્રજાની  
સહાનુભૂતિ મેળવી શકાય એજ અમારી અભ્યર્થના છે. અસ્તુ.

કૃપાભિલાષિ,

શા. ત્રીલોચનદાસ મોરબનમસ.

## મુખ્ય પાત્રો.

પુરુષ વર્ગ

કૃપશી—એક ચોથી ગૈરીતો ઉમેદવાર શ્રીમંત વૃદ્ધ.

હીરાજી—શાન્તાનો ઉમેદવાર બીજો શ્રીમંત વૃદ્ધ.

કસળચંદ—શાન્તાનો દ્રવ્યલોભી મામો.

ઓઘડશા—એક નફટ અને કૃપણ વણિક.

કાન્તીલાલ—ઓઘડશાનો દેશાભિમાની પુત્ર-કન્યા વિક્રયને ધિક્કાર-  
નાર યુવાન.

શાન્તીલાલ—કાન્તીલાલનો મિત્ર-એક શાન્ત દેશપ્રેમી બ્રહ્મિ.

ગોરુ—કન્થાનો દલાલ પાકણ.

ઉપરાંત ડોકડર, રિપોર્ટર, હન્સ્પેક્ટર, સીપાઈઓ,  
મહાજનો, પઠાણો, પુળરી, દલાલ વગેરે વગેરે.

સ્ત્રી વર્ગ

શાન્તા—એક અનાથ બાળા-કસળચંદની ભાણેજ-કન્યા વિક્રયનો  
પહેલો ભોગ.

કાન્તા—ઓઘડશાની પુત્રી-કન્યા વિક્રયનો બીજો ભોગ.

મીસીસ—એક સાત્વીક દેશ પ્રેમી શીક્ષિકા.

અંબા—ઓઘડની સ્ત્રી.

ભાનુભાઈ કાન્તિલાલની સુધંડ પત્નિ.

ઉપરાંત સખીઓ, જનડીયો, ગાનારીઓ, નસ, ડોકરીઓ,  
આશ્રમની સ્ત્રીઓ, જીજી, ચીચી, વગેરે.

સ્થળ—કાઠીયાવાડનો પ્રદેશ.

## કુંકસાર.

મંગળાચરણ અને વસ્તુ વિવેચન.

પ્રવેશ ૧ લો:—

રૂપશી લખપતી નામનો એક ધનાઢય વણીક વૃદ્ધ યોથી બધરી કરવા કાઠીયાવાડમાં આવ્યો છે. જેના ખરતે પાંદડે પણ બધરી સંબંધે ઉદગાર. તેવાજ એક ખીજ વૃદ્ધ હીરાજી સાથે તેનું મીલન. હીરાજીના લક્ષ્મીની વાત ચીત લ્યાં ગોર ઓઘ્યાં શંકરનું આવી રૂપશીના લક્ષ્મીના પણ નક્કી ખબર લાવવા અને પ્રપંચકરી ધનામ બહેચવાને બહાને છોકરીયોની રુકુલમાં કન્યાને જોવા જવાની તૈયારી.

પ્રવેશ ૨ જો:—

કન્યા શાળામાંના એક ઉપરનો કલાસ. કન્યાઓનું દેશ ગાન પછી જ્ઞાન્તા નામની કન્યાની ગેરહાજરી સંબંધે મીસીસે પુછપરછ કરતાં કન્યા નામની છોકરીથી જાણ થવી કે કામળ બાળા શાન્તાનો તેના માંમાંએ વૃદ્ધ સાથે વિક્રય કર્યો છે. તેટલામાં કદ્યાંત કંઈતી જ્ઞાન્તાએજ આવી સર્વે કંઈજ ખુલાસો કરવો. પણ તેના ધાતકી મામાએ તેને નિર્દયપણે ધસડી જવી. પછી રૂપશી અને ગોરનું કલાસમાં આવવું. તેમનો યોગ્ય સત્કાર પણ પાછળથી તેમનો નિચ હેતુ જણાઇ આવતાં મીસીસના હુકમે હમ્મલાના હાથે તેઓનું અપમાન.

પ્રવેશ ૩ જો:—

ઓઘડશા નખખોદ્યાંદ નામના એક રૂપણના રૂપણ વિચારો.



અને પોતાની દીકરી કાન્તાને વેચવા સ્ત્રી સાથે મસલહત, પણ સ્ત્રી વિરૂધ્ધ પડતાં તેનો તિરસ્કાર. કાન્તા સ્કુલમાં આવતાં તેને જવાની બંધી. પછી ગેર રૂપશીને લઈ આવતાં કન્યાનું સાટું, રૂપીયાનું લખત અને લમની તૈયારી. ઓધડશાનો પૈસા માટે આનંદ.

### પ્રવેશ ૪ થા:—

શાંતિભિમાની યુવક અને કન્યા શાન્તાના પ્રેમી શાંતિલાલના ઉછળતા ઉદ્ગારો તથા શાન્તાનું મિલન અને કૃષ્ણ વિયોગ પછી ઓધડશાહના પુત્ર મિત્ર કાન્તીલાલનું આવી શાન્તીલાલને લગનમાં જવા આમંત્ર. પણ તેવા લગનથી શાન્તીલાલનો અસહકાર.

### પ્રવેશ ૫ થા:—

શાન્તાનો લમ મંડપ. બળાત્કારના લગનનો ખરો કૃષ્ણ ચિતાર. ગેર, કન્યાના મામા કસળચંદ, મહાજન વિગેરેની નિષ્કુરતા શાન્તાની નિરાશા. અંતે બળાત્કારને વશ. પછી તેનું મંડપમાંથી નાશી છુટવું. બીજા ઉમેદવાર રૂપશીનો બળાપો અને કન્યાની શોધમાં દોડા દોડ.

### પ્રવેશ ૬ થા:—

ગામના પાદરના કુવે દુઃખી અને નિરાશ કન્યા શાન્તાનો આપ ધાત. પાછળથી સર્વેએ આવી તેને શોધી કાઢવી અને કાન્તીલાલે તેને બહાર ફેંકી. તેના શબ્દને જોઈ મીસીસના સખ્દોથી કાન્તીલાલનું

જાતિભીમાન ઉશ્કેરાવું અને દુઃખી બાળાઓને બચાવવાની તેની દ્રઢ પ્રતિજ્ઞા. આ સાંભળતાં કાન્તીલાલની ખેન કાન્તાના ઉમેદવાર રૂપશી લખપતીના ટાંટીયામાં થરથરાટ.



ટેબલો



અંક બીજો.



પ્રવેશ ૧ લો:—

રૂપશીની, પૈસા અને કન્યા માટે હાયવોય અને ગોરની સાથે મસલહત. સ્વાર્થી ગોરે તેને રસ્તાઓ બતાવી નિર્ભય બનાવવો.

પ્રવેશ ૨ જો:—

ખેન કાન્તાને ભાઈ કાન્તીલાલનું આશ્વાસન.

પ્રવેશ ૩ જો:—

ભાનુમતિ અને સખીઓનો પતિ એ પ્રભુજીને વીલુજી સખ ધૈ મીઠો સંવાદ. મીસીસે આવી કાન્તીલાલની મતિજા સંબંધે ભાનુમતીને

શાંત કરાવવું. પાછળથી કાન્તીલાલ આવતા સર્વનો સુંદર સંકલ્પ.

**પ્રવેશ ૪ થો:—**

કૃપણ ઓધડશાનો તેની અંખાને લોભાવાની બાજુ જેથી ક્રોધ અને છેલ્લે પાટલેના વિચારો રૂપથી અને ગોર આવતાં પોતાની અડગતા બતાવવી જેથી તેમનો આનંદ અને મહાજનને પોતા માટે મજબુત કરવા સાથે ત્રણે એ જવું. વિપદ ઘેલી કાન્તાના ઉલટા વિચાર. માતાનું આશ્વાસન પણ ઓધડશાએ આવી તેમને નિરાશ કરવા.

**પ્રવેશ ૫ થો:—**

મહાજન પંચની મુર્ખતાનો સુંદર નમુનો. છાપાના રીપોર્ટરોની નુકતેચીની શાન્તીલાલની દ્રષ્ટાંતિક સમજણ પણ પત્થર-પર પાણી, કાન્તીલાલના ધોધનો ઓધ. તે પણ વ્યર્થ. ઉપરથી લમમાં વિધન ન આવવાના બદોબ્ધસ્ત માટે ગોરની છુપી સમજવટથી પઠાણોને પૈસા આપી છુપો બદોબ્ધસ્ત.

**પ્રવેશ ૬ થો:—**

કાન્તાનો લમ મંડપ. બીજા ખરાબ નાવનું બીજું દ્રશ્ય. મહાજનોની અજ્ઞાનતાના પરિણામ રૂપ દુર્દૃશાએ પ્હોંચેલી ચાર સ્ત્રીઓની સુંદર કથાઓ. શાન્તીલાલની વધુ શાન્ત સમજણ પરંતુ સર્વની જડતા પર ઉશ્કેરાયલા કાન્તીલાલનો પ્રળાપો અને પિતાને મારવાની ધમકી.

વાદાવવાદ, લગ્ન અટકાવવા બાથમ બાથી પણ પઠાણો રૂપ હથિયા-  
રોથી કાન્તીલાલનું ધાયલ થવું. લગ્ન મંડપમાં ધમસાણુ જેથી પોલીસનો  
છાપો. ગોરની નાસભાગ અને પઠાણુ રૂપશી વીગેરેને કેદ કરવા.



ટેબલો



અંક ત્રીજો.



પ્રવેશ ૧ લો:—

દુખી કન્યા કાન્તાનું બાઇને જોવા જતાં રસ્તામાં બેશુદ્ધ બની  
જવું. શાન્તીલાલનું ધર્મ સકટ. મીસીસ સાહેબનો તેને ધન્યવાદ અને  
કાન્તાને આશ્વાસન. લગ્ન મંડપમાં ભુલમાં મુઠ માર પડવાથી ચસ્કેલ  
ઓઘડશાનું દયાજનક દ્રશ્ય.

પ્રવેશ ૨ જો:—

ઈસ્પીતાલમાં પથારી વશ કાન્તીલાલ. ડાક્ટરોની તપાસ. તેને  
બચાવવા મનુષ્યના લોહીની માંગણી. જેથી મિત્રનો પ્રાણુ બચાવવા  
શાન્તીલાલે પોતાના શરીરનું લોહી કઢાડી આપતાં કહેવું કે:—

સન્મિત્રના વાણંત્રનો આ એક સાચો સૂર છે,

મરવું હોવે આ મિત્ર મારે જો મને મંજુર છે,

અરુ મિત્ર હવેનું મિત્ર જાનવું હવે,

### પ્રવેશ ત્રીજો:—

પાપીયોને પાપનું ફળ. સજા પામેલા પઠાણો અને નફ્ટ રૂપશીના હેલા ઉદ્ગારો:—

કલજીગ નહીં કરજીગ હે ચે, દીનકો દે ઓર રાત લે,  
કયા ખુબ સોદા નકદ હે, ઇસ હાથ દે ઉસ હાથ લે.

### પ્રવેશ ૪ થો:—

બાનુમતિ, મીસીસ સાહેબ, કાન્તા અને સાખી મંડળનો શાન્તિલાલ સાથે કાન્તાના વિવાહનો હર્ષ બર્યો આનંદ. જમાઇ અને મર્ચુના મુખમાંથી બચેલા પુત્રને પધરાવતી અંબા.

### પ્રવેશ ૫ થો:—

મહાદેવીનું મંદીર. મહાદેવીને જીવતું લોહી ચડાવવાની માનતા કરનાર બે અગ્નિ સ્ત્રીઓની મુજવણ. પછી મહાદેવી તરફનું તેનું વાવણ ઓઘડશાનુ ધર મંડળ મહાદેવીના દર્શને. જ્યાં હીરાજી કસળચંદ ગોર વીગેરેની અંતિમ સ્થિતિના પ્રકાશ. ચરકેલ ઓઘડશાનું પણ જુઝાતા દીપક જેમ છેવટે સારી સ્થિતિમાં આવી માણી માંગી કાન્તા અને શાન્તિલાલનો હસ્ત મેલાપ કરી પ્રત્યાતાપ ભરી ઘેલછામાં અવસાન અને “લોહીની લક્ષ્મી.” નો તાદ્રસ્ય પરચો.

૨૦૨૦

અંક ત્રીજો, તમામ.

## લોહીની લક્ષ્મી માટે મોહનલાલ વડલકાસના બે બોલ.

—(૦)—

હિન્દુ જાતિમાં બાળાઓ દશ હજાર રૂપિઆથી તે પંદર વીસ કે છેલ્લે પચીસ હજાર રૂપિઆ સુધી વેચાઈ છે. અને બુદ્ધા બુબ્બોની ધણીઆણી થઈ ચુકી છે. આતે લક્ષ્મી કે બળાત્કાર ? આ મીયાં બીબીની નેડી માફક થનારા લક્ષ્મીજી વિધવા વિવાહનો પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો છે. આ અપવિત્ર લક્ષ્મી વર્ણુશંકર પ્રજા પેદા થઈ છે અને થાય છે.

આ કાંઈ ટાઢા પોરના તડાકા નથી થોડા સાચા  
દૃષ્ટાંતો વાંચો ?

- ૧ માણાવદરના એક ભટજી મહારાજ.....પોતાની ચૌદ વર્ષની કન્યાને ગુજરાતના જોટાણા ગામમાં એક વૃદ્ધ વરરાજાને પરણાવી બાલણીના પુત્ર તરીકે બાલણી કામને ઉભળવળ કરી છે અને આવાં કડકા કડકીના સમયમાં ફક્ત રૂ. ૨૦૦૦૦ વીસ હજાર પેદા કરી લીધા છે.
- ૨ મુળજી જેઠા મારફીટના ગમ્મ કાપડના વેપારી વૃદ્ધ ગૃહસ્થ .....પચીસ હજાર રૂપિઆ ભરી આપી લક્ષ્મી કરી હિન્દુસ્તાનની વરિત વધારી રહ્યા છે.
- ૩ સંવત ૧૯૭૮ માં ધારીના એક વણીકે લોહીનો વેપાર કરી પોતાની કન્યાના પચીસ હજાર રૂપિઆ મેળવી કીધા છે. કેટલાક કહેવો વચ્ચે મડપા જે તેને પણ જણ

હજાર રૂપીઆ આપી બાવીસ હજાર રૂપીઆ ઓધ્યા કરી લીધા છે.

૪ કલકત્તાના મારવાડી બાણુ.....કન્યાના પિતાનું મન મનાવી તેર વર્ષની લાડીજી સાથે લગ્ન કરી મીયા બીબીનો પાઠ ભજવી રહ્યા છે.

૫ મુંબઈના એક ગૃહસ્થ.....તેર વર્ષની બાળા સાથે પરણવા સોદો ટીપી રહ્યા છે.

૬ જામનગરના એંસી વર્ષના બ્રહ્મદેવ.....સમઢીઆળામાં લગ્ન કરી આવી ટુંક મુદ્દતમાં દશ બાર વર્ષની બાળાને વિધવા કરી કુદરતના દરબારમાં સીધાવી ગયા છે.

૭ હળવદની જૈન કુમારીકા.....બળાત્કારના લગ્ન સહન ન થઈ શકવાથી કુવામાં પડી આપઘાતકરી પ્રભુ પાસે ન્યાય માંગવા સ્વર્ગે મંચરી ગઈ છે.

૮ શ્રાવિના બીચારમાં રહેતા એક કચ્છી ગૃહસ્થ..... પંચાવન સાઠ વર્ષની હિમ્મરે પુત્રનું સુખ માણવા તેર ચૌદ વર્ષની બાળાના સ્વામીનાથ થઈ ચુક્યા છે.

૯ ગોંડલની એક કુમારિકાએ લગ્ન મંડપમાં આવી પોતાના બાવિ સ્વામિનાથને બંધુ કહી વીસે મોંઢે વરરાજાને પાછા કાઢ્યા છે.

૧૦ બગસરાના વહોરા વેપારી.....કન્યા દાન દઈ પાંચ સાંત્ર હજાર રૂપીઆનો મુઠી કરી મીચી છે.

૧૧ મુરત્ત જીજ્ઞાના એક ખેતીદાર.....પુઢા કાકની કાગળી ચસકવાથી ૨૧૦૦૦ રૂપીઆ એકવીશ હજાર રૂપીઆમાં ચઉદ વર્ષની બાળાનો કર પકડી લાવ્યા છે. નવાઇ તો એ છે કે આઠહજાર રૂ. થટવાથી આઠહજારની જમીન આપી સરકારનું મન મનાવી લીધું છે આજ કન્યાની મોટી બેન પણ ૭૦૦૦ સાત હજાર રૂપીઆમાં કન્યા વિક્રયની જવાબામાં હોમાઇ ગઇ છે. તે સિવાય ગોંડળ, પાલીતાણા તથા ગણેશમાં યુવાન કુમારી-કાચો પુઢા કાકાનો ભોગ થઇ પડી છે બીજા અનેક સાચા દ્રષ્ટાંતો પણ મેળુદ છે.

શ્રી સંસાર મુખોપક નાટક સમાજના યુવક પ્રોપ્રાયટર મારા સ્નેહી બંધુ રા. ત્રીભોવનદાસે હિન્દુ સમાજની આ કુ પ્રથા દુર કરવા સભ્ય થટનાનો અને પોતાના બહોળા અનુભવનો આ ખેલ મુખ્યની રંગ ભુમિપર રજુ કર્યો હતો. તે માટે તેમનો આભાર માનું છું. તેમજ સ્વદેશ સેવાના જાણીતા લેખક મી૦ વરતેજવાળા મનહર જેઓ સાહિત્યની રસીક કુંજવાડીના રસીક ભેક્ષતા છે તેઓએ પણ આ ખેલમાં પુર્ણ મદદ કરી પોતાનો હિસ્સો આપ્યો હતો તો તેમનો પણ આભાર માનું છું.

કૃપાલિલાપિ

ડા. મોહનલાલ વિકલદાસ,



દરેક હોદ્દા ધરમાં માન તથા ગૌરવ ભેર  
રાખવા લાયક  
બુક કમીટી તરફથી લાયબ્રેરી તથા નીશાળો ધનામ  
માટે મંજૂર થયેલ.

# કવી દયારામ

સંમંધી

બે મુદ્યવાન પુસ્તકો.

- |                    |              |
|--------------------|--------------|
| (૧) દયારત્નમાળા.   | કિંમત. ૧-૦-૦ |
| (૨) કવિ ચર્યામાળા. | ,, ૧-૦-૦     |

આ બન્ને પુસ્તક ભેગા ખરીદનારને બન્ને પુસ્તકો

અડધી કીંમતે મળશે

આજેજ લખી મંગાવો.

એડવરટાઇઝીંગ એજન્ટ-દેવેન્દ્ર ભોળાનાથ.

મળવાનું ઠેકાણું.	{	ભોળાનાથ બાપાલાલ
		સાંકડી સેરી રૂઘનાથ બંબની પોળ-અમદાવાદ.

# લોહીની લક્ષ્મી.

અંક ૧ લો.

બાળાઓ:—

૧

જય વિશ્વેશ્વર વિશ્વાધાર.  
જય જય જગ પાલનહાર.  
તત્ સત્ જગના હે જગત્રાતા.  
ભુધર શ્રીવર તું પિતુમાતા.  
કન્યા વિક્રયને તું વિદાર.  
આર્ય ભુમિને ઉદ્ધાર.  
જય જય જગ પાલનહાર—જય વિશ્વેશ્વર.

બાળાઓ

૨

લક્ષ્મીના કેવા ખુરા આ બહેવાર.  
સ્વાર્થી બની બાળે બાળાના સંસાર—લક્ષ્મીના  
શુદ્ધ કન્યાદાનો આજે ક્યાં દેવાય છે.  
કોઈ મડા સાથે મીઠાળો બંધાય છે.  
ભુલી વડીલોના ધર્મ, કરે કુડાં કર્મ,  
પાળી મારે પુત્રીઓને મુગામાર—લક્ષ્મીના

ગોર, રૂપસી:—

૩

ચાલ ગોર રોકને મારી.

ભેંધએ નાનકડી નારી. (૨)

ખલિ હારી શેઠ ખલિ હારી. (૨) ચાલ ગોર

ચાલો ચાલો ગડબડ સડબડ કરી મુકી

નિશાળમાં સીધા મુસી જમ્યે.

કોઘેથી કાંક કહીએ

હાલો મળનો લઈએ

ધનનનનન મારી એક ધાપ રાખી માપ હાંકી ધાપ

દઈએ થાપ ઉલથાપ

ખની મોટા પદોપકારી ભેંધએ

ત્યાં જઈને પણ શેઠજી મારા રાખએ ફેડી રીતભાત

ગોર ખધી એ બાલું છું હું વિચારવા જેવી વાત.

છે કખુલ શીખામણ તારી—ભેંધએ

કુ-યાઓ:—

૪

માતૃ ભુમી અમ ખ્યારો જગમાં જય જય હિન્દુસ્થાન

અમારો જય જય હિન્દુસ્થાન

અખીલ વિશ્વમાં દેવી ભુમી અમ ખ્યારો હિન્દુસ્થાન.

કર્મ ભુમી ભારત દ્યો બાણી

ગીતા કૃષ્ણના મુખ ગવાણી.

રામાયણનાં ગાન ભારતમાં (૨) અખીલ-

સીતા કુંતા તારા શણી.  
દમયંતી વન વન ભટકાણી.

અનસુયા ધન્યવાન ભારતમાં (૨) અખીલ-

શાન્તા:—

૫

બહાલી ખેનડીઓને છેલ્લા પ્રણામ છે મારા પ્રણામ છે મારા  
રદયો કરજો શુદ્ધ તમારા—બહાલી  
ઓ ખેનડીઓ આ સમે અળગી તમેથી થાઉં છું  
જઈને હવે આ જગતની બેડી મહી જકડાઉં છું  
પણ મુજ સમી સ્થિતિ મહી કોઈ ખેન મૂકાશે નહી,  
ધૃત્તિ વિનાના લગ્નથી બાળા કો' બંધાશે નહી.  
સરખાં છે ભાવો આ મનનાં સ્નાયુઓ તનનાં સહુ જગ  
જગનાં એ નહી થાજે અકારાં—બહાલી ખેનડી

ઓધકશા:—

૬

હાથ રે મારા પૈસા કે વોય રે મારા પૈસા  
તારા વિના છે ફેકટ આ અવતાર ખ્યારા પૈસા.  
મુરખ લોકો મોટાઈ કરીને મુખે બોલે રામ રામ  
પણ હું તો મારા મનથી માનું હામ એ મોટો રામ—હાર રે  
નામ મળે છે ને ધામ મળે છે રમતા મળે છે રામ  
હામે જો હોય તો ગામ ગામમાં સૌ કહે છે સલામ રે—હાથ રે.  
(મહે ઓ મારા ખ્યારા પૈસા)

તને તો હું સંગે રીઝાઉં તને રંગે રીઝાઉં

કાંઈ મરી મરી જાઉં માર પૈસા.

રે હાય રે મારા પૈસા કે વોય રે મારા પૈસા.

છોકરી, ઓઘડશા, ગોર:—૭

મોટા નથી એ મોટા છે સાત વખત એ ખોટા

ખોટા મોટા ખોટા બુદ્ધીના બારદાન

ઓઘડશા:—ચુપ જા તું નાદાન (૨)

ગોર:—વાળે ગોટા

છોકરી:—ગોટા શાના ગોટા છે સાત વખત એ ખોટા  
સાખી.

ઘરડા થયા પછી છે ધણી, બુદ્ધીમાં મ્હોકાંણ

કહે માણસો તેમ છે, માત્ર મીઠાની તાણ

ઓઘડ—ચુપ—જા તું નાદાન (૨)

ગોર:—વાળે ગોટા

છોકરી:—ગોટા શાના ગોટા છે સાત વખત એ ખોટા  
બુદ્ધીના બારદાન.

ઓઘડ

૮

વાહવા ! શેઠ થઇને વ્યાજે રૂપિઆ આપશું રે  
 છ ટકાના વ્યાજે બેકે ખાતું પાડશુંરે—વાહવા  
 કાપડની દુકાનો કરશું  
 ગાદીતકીએ આડા પડશું  
 મેતા પાસે નામુ નિત્ય લખાવશુંરે—વાહવા  
 શેઠાણીને સાથે લઇને  
 ભાત્રા કરવા ભાશું  
 ગોકુળ મથુરાં કાશીમાં જઈ  
 ગંગાજીમાં નાશું  
 હવેલીયે નિત્ય દર્શન ભાશું  
 રાધા કૃષ્ણ તણા ગુણુ આશું  
 જય શ્રી કૃષ્ણ કહી સઉને બોલાવશુંરે—વાહવા

શાન્તા:—

૯

થઈ દૈવાધીન આ વિપરીત વાત  
 નવ ધરશે ઉર ઉતપાત  
 અન્ય જીવનમાં મળશું  
 મિત્ર શાન્તા તુજ વચન સુણી આ  
 દુઃખ દલીલ મન ધાયે

અંતરની આ કઠીન વેદના

જરા નહી સ્હેવાયે (૨)

ઉર સાંત્વી ધરો છો ચતુર સુબલ

રહી અન્ય જનમની હુન્નેતો પીછાણ—થઈ દેવાધીન

ભાગ્યવશાતે મળશું

કાન્તીલાલ:—

૧૦

મતિ વિહિન થઈ માનવીયો મૂકી ચાલે મરમ

લેશ નથી લજવાતા એતો કરતાં કાળાં કરમ.

શૂન્ય થયાં સૃષ્ટિનાં જન સહુ છોડી દીધી શરમ

બૂલી ભય તુજ ભાવનાઓનો, ભાંગ્યો છેક ભરમ.

તુજ મર્યાદા પ્રભુજી મારા કરી મુકી કમ

જાણે નથી કોઈ ન્યાય અંતમાં નથી પુછનારા જમ.

મુજ યુવક બંધુ જનને આ ગુણોયલ દેતું ગમ.

મનથી મથે સંભાળવા કાળે ધરતી માંહે ધરમ

શાન્તા:—

૧૧

દીનાનાથ ! છું અનાથ ! કર સહાય ! હે દયાળ !

કીરતાર ! તું ઉગાર ! કર બહાર ! હે કૃપાળ !

પરાધીઓની જળમર્મ, સપડાણી છું હું આ સમે

રક્તક મળ મક્કલ કરી, આ પાપીઓ મુજને રાત્રી

જે પુષ્પમાં ચમરાટ નહી, તે પુષ્પનાં સત્તમાન શા  
જ્યાં પ્રેમ નહિ ત્યાં લગ્નના, કુમારીકાને કેડ શાં  
હું જાઉં છું પણ આ હુંજો નહી કોઈને પરણુજો!  
મમ કર્મ કથની આ નિહાળી નીર નયણે આણુજો.

## ડોપસીન.

### અ ક ખીજો.

રૂપસી:—

૧૨

ફરીતો ગયું રે વાળું ફરીતો ગયું

મારા આ લગનનું વાળું ફરી તો ગયું

મેં તો માન્યું તુ કે પરણીશું નાની નારી

હાય પણ એ મનડું માફ મરી તો ગયું—મારા

ઉની ઉની હુંકે રૂપી હૈયે ધારીતી મેં તો

પણ એ ઠાણું થઈ ટાણું ઠરીતો મણું — મારા

હૈયે આ હાથ બદલે ઉઠે હાયકારા મુજને

લડકાવી ભુત એમાં ભરીતો ગયું — મારા.

કાન્તા:—

૧૩

હવે હયા પલટે પલક પલક મહી



કોઈ સૂખી નાંહી ખલક મહી  
 કષ્ટમાં અમીરી કષ્ટમાં ફકીરી  
 એજ છાયા જગે છાઈ — દાવ દશા.  
 રંગ સંધ્યા તણા જ્યમ બદલાતા  
 તેમ સ્થિતિ સ્થીર નહીં — દાવ દશા.

કાન્તા, કાન્તી:— ૧૪

વીર મહારા બહેલો તું આવજે પહેની બચાવજે  
 લીધી પ્રતીજ્ઞા નિભાવજે — વીર મહારા.  
 ચિતાના પાપે વૃથા મારી જાઉં છું  
 બળતી હોળીમાં બંધુ હું હોમાઉં છું.  
 ના કહેવાય ના રહેવાય કહેતાં દીલડું દબાય — વેહલો  
 ગુણીયલ ઓ પહેની ઓછું ન લાવજે  
 નિશ્ચય આ બંધુ તારો તુજને બચાવશે  
 દેહ જાય પ્રાણ જાય લગન આ નહીજ થાય-વેહલો.

લાનુભતિ, સખીઓ:— ૧૫

સજની શાણી લઈ ચાલી આ કુલ માળા  
 કુલ સમ રહે ધરીને પ્રિય બાળી રસાળા  
 સ્મિત વાળા ગુણ શાળા  
 બની બાવરી પતિ ઘેલી જો સખી — સજની.

## શાળી.

પ્રેમ રહ્યનાં પુખ્ત આ, જો પતિ રહ્યે ધરાય  
 જોની તે નારી તણો, ત્રણ લોકે જય થાય  
 તે સુખ સંપતમાં ફરતી  
 આ ભવજળ સ્હેજે તરતી—ખની.  
 મહ ભરતી, મન હરતી

ભાનુમતિ, સખાઓ ૧૬

સમજાવી પતિને સુધારવો એ ધર્મ ધર્મ ધર્મ  
 રસ લેતાં પતિને રીઝાવવો એ કર્મ કર્મ કર્મ  
 પતિ પત્નિનો સખંધ આ સંસાર જે બંધાય  
 સુખરૂપ તે વહેવાર થવાને ગુણીયલ્લ સ્ત્રી ગુંથાય  
 એ સ્ત્રી ધર્મ ધર્મ ધર્મ—પતિને  
 વ્યસની કેફી નિરખળ દુરગુણી અવળા પંથી જેવો  
 ચતુર સ્ત્રીએ તે સમજી જઈને સ્હેજે સુધારી લેવો  
 એ સ્ત્રી ધર્મ ધર્મ ધર્મ—પતિને.  
 એકનિષ્ઠ થઈ અહંભાવ તણ નિરમળ રહ્ય જો કરીએ  
 તારીએ પ્રભુ દેવ સાથ આપણુ પણ સહેજે તરીએ  
 એ સ્ત્રી ધર્મ ધર્મ ધર્મ—પતિને.

કાન્તીલાલ

૧૭

ભુવેને આ સફળ સંસારનો વહેવાર સ્વારથથી

૬૬

ગણે છે પીતુઓ પણ માત્ર સો પરિવાર સ્વારથથી  
મજુ કે ધર્મને બુધી અને આધાર સ્વારથથી  
કહે ને કોઈ કંઈ ઉપકાર તે ઉપકાર સ્વારથથી  
નથી કીરતાઈની જાણના કહે જ્યાં કાર સ્વારથથી  
મુકબિલો દિસે જનહર સકળ સંસાર સ્વારથથી.

કાન્તા:—

૧૮

જરજ સ્વીકારો સનેહે શામળીયા  
રહાય થને તમે :મારી  
દુઃખ લણો પણ અંત ન આવો  
લક્ષ્મી લાલચે ખીતા લલચાયો  
કરજો વિબુજ બહાર તમે મારી રે  
રહાય થને તમે મારી રે  
પરમ પુનિત મુજ પ્રભુજ પ્યારા  
કરી કાશી હુજીઆરી રે  
લેહીલી લક્ષ્મીલે દુષ્ટ પિતાને  
રહાય થને તમે મારી રે.

કાન્તા:—

૧૯

આમ મુને ના સંહારો જો બાપુ મારા  
આમ મને ના સંહારો

હયા કાંઈ ક્ષિપ્રમાં તમે ખાશો ઓ બાપુ આમ  
આમ મને ના સંહારો  
હુડીતા તમારી ભણી ગણી ગાય જેવું પ્રાણી  
મરેલી પ્રમાણી નહીં ખાશે

ઓ બાપુ મારા આમ મને ના સંહારો  
કહો જઈ કોને કહેવું સે આ ભવતું દુઃખ સહેવું  
આસરો આ રંકને તમારો  
ઓ બાપુ મારા આમ મને ના સંહારો

શિવકથા:—

૨૦

ભગભગ કળા કળી અજબ જમાલું મન  
નરક બનીને પ્રદાપક કળી શિવ કે મારે મન  
મજબૂત જનને દુર્જન જન શી ભુલી જમની ભાત  
ધર્મ નામ પાછળ નવ દોષ  
મારો જગના મોં પર ભેટો

કરવાનું કરવાનું કરવાનું સહુ નરકબની  
સાચુ પ્રભુ તણી, ભાવેથી લ્યો ભણી અસત્યને ખણી  
ઓ ! તું માર ઉર ઉતાર શીખસાર

આ શિવકથા તણી.

મહાજન:—

૨૧

મને મહાજન કહેવાયે શો વાણીયા

હિસાબ કીતાબમાં અમે વહેવારીયા.....અમે.  
 સ્નાન મોટી અમારી અમે છેયે વેપારી  
 પરોપકારી અમને જગે જાણીયા.....અમે.  
 રજવાડાના કારભારમાં અમે બહુ હુશીઆર  
 મોટા વેપારો કરવામાં અમે સઢા તર્કચાર  
 ધર્મ અમારો અહિંસાનો છે કોઈ ને દુભનાર  
 રહેણી કરણીમાં બહુ સાઠા કોઈ નહી કળનાર  
 મુગના નામે મરીથી જગ જાણીયા.....અમે.

કાન્તીલાલ:—

૨૨

શ્રી ક્યા આ કળીયુગ તણી જગત માંહિ  
 ખલક બધી ફરતી આ જણાએ ન ક્યાંહિ  
 અંતર સહુને કુલ વશ્યું છે  
 ધર્મ તણું માત્ર નામ રહ્યું છે  
 ભેઈ ચકાએ ન સત્યજ ક્યાંહિ.

જાનહીઓ:—

૨૩

આગળ કાખ્યાને પાછળ મોર્ચા વચમાં ધરકા વરની લોથુ'રે  
 થોડી આઠ પગાળી  
 ચાર ચાર જાનૈયા વરને ખાંધો દઈ ચાલે ને  
 પાસમો લેશેરે વરની તોલડીરે  
 (નહીં નહીં અણુવરનો ઘોરણો.)

પાછળ જાનડીઓ ગાથે ગીત શુરમાં

હાં હાં રે વરને હાથે મીઠાળને મરઠાશીળી (૨)

હાં હાં રે વરને વળીઓ જોશેરે ધીંગી ધીંગી (૨)

હાં હાં રે વરને ખપાટીયાં જોશે હસખાર (૨)

હાં હાં રે વરને શીઢડી ખાંધવાને શેરચાર (૨)

આગલ કાપ્યાને પાછલ

ડ્રોપશીન.

અંક ત્રીજો.

મનવા કેમ તને સમજાવું

કેમ તને સમજાવું મનવા—

શત અંધારી રાહ નવ જડતી

કેશ કયે લાઈ જાવું—મનવા

મુજ મન ભરમા સમ ભરમાવું

કઈ રીતે સમજાવું—મનવા

છોકરી:—

એની સહાય કરજો અધિકારી રે,

વહારે અડજો ધોંધા હંટકે ખારી—એની સહાય

શાણા શણગારી એની આરતી ઉતારી

છડી કર્ણો ત્હેની સઉ સવારી—એની સહાય  
સંસારી કીડાઓ એ છે ઉપકારી,  
વાત લેજો એ બહાલે વિચારી.

શુભ શુકનમાં શુભ દીનમાં

જાજો તે પર વારી વારી—એની એની સહાય

કાન્તા, સખીઓ:—

૨૬

તું મુંગી મુંગી પ્રિયતમ નામ જપે થાને ?

તું શાંતી શાંતી શાંતી કરતી સતી કહે થાને ?

જાઓ જાઓ મારી બાધ

ગાધ છેક હું તો ગભરાઈ

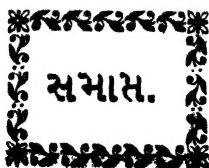
મિત્ર ભુડી આકળાઈ નહીં જાને ફસીકલા તું

બોધ બોધ મારી બાધ

હું તો છેક બની રજવાઈ

હવે આખી ઉલટાઉં યહીં જાને —તું સમજી કે

મરી શાંતી તું શાંતી વાળી થાને—તું મુંગી મુંગી



**Not for several years have you had  
within your grasp such an opportunity  
as is offered in 1925 by this Company.**



**Machines of recognized makers' quality,  
and carefully built to increase the income  
of the owners, can be sold at prices which  
are low, favorable and attractive.**



**These low prices, together with power-  
ful sales assistance of an unusual chara-  
cter, will help you to greatly increase  
your business this year.**



**Please write or Call to  
C. B. Sutaria Bros.**

**Telegraphic address Lunshawada, -AHMEDAI**

**JINENDRA,**



# જાહેર ખબર.



દરેક જાતના સ્ટીમ એન્જીનો, બાઇલરો, કુરૂટ  
કસ ટાઇપ પ્રેસો, ડ્રોસોફર પ્રેસો, લુમ્સ પ્રેપરેટરી  
મશીનરી, ગાંસડીઓ બાંધવાના પાકા પ્રેસો, ડી-  
ઝીયલ ટાઇપ સેન્ટમેરીના એઈલ એન્જીન તથા  
ખેતીવાડી અને બગીચા માટે ખાસ ઉપયોગી  
ઉંડા કુવામાંથી પાણી કઢાડવાના ગરમ હવાથી  
ચાલતા રાઇડરના પ્રેસ વગેરે.

વધુ માટે લખો,

સી. બી. સુતરીયા પ્રધર્સ.

ઠે. લુણસાવાડા,—અમદાવાદ.

તારતું સરનામું: જી.નેન્દ્ર

